

Asia Oikeus myydä ja vuokrata tekijänoikeudella suojattuja huonekaluja

Hakija Pågå Oy

Annettu 29.8.2012

Tiivistelmä

Osakeyhtiö sai myydä ja vuokrata yleisölle tekijänoikeudella suojattuja huonekalujen kappaleita ilman tekijänoikeudenhaltijan suostumusta ja suorittamatta korvausta oikeudenhaltijalle, mikäli osakeyhtiö oli saanut kyseisen huonekalun tai sen kappaleen ostamalla tai muun pysyvän luovutuksen seurauksena ja kyseessä oleva huonekalu tai sen kappale oli ensimmäisen kerran luovutettu Euroopan talousalueella huonekalun tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella. Huonekalujen valmistamiseen tarvittiin niiden oikeudenhaltijan lupa.

Tekijänoikeuslain 1 §, 2 § ja 19 §

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa siitä, onko yrityksen mahdollista vuokrata ja myydä design-huonekalujen alkuperäiskappaleita ja kappaleita eli "kopioita" asiakkailleen tekijänoikeuslain puitteissa myös siinä tapauksessa, että kyseisen kopion on toinen toimija valmistanut ilman tekijänoikeudenhaltijan lupaa. Hakija ei itse valmista kappaleita huonekaluista.

Hakija on tapahtumien teknisiin ja rakenteellisiin toteutuksiin, kalustevuoraukseen sekä kalusteiden ja esiintymislavojen maa-hantuontiin erikoistunut yritys. Hakija on liittänyt lausuntopyyntönsä kuvamateriaaliksi esimerkkejä huonekaluista, joita hakija aikoo myydä ja vuokrata. Esimerkkeihin sisältyvät: Barcelona-sohva (suunnittelija Ludwig Mies van der Rohe), Egg-tuoli (Arne Jacobsen), Ant-tuoli (Arne Jacobsen), Panton-tuoli (Verner Panton), One-tuoli (Konstantin Grcic), Marshmallow-sohva (Irving Harper) ja Bocca Marilyn Lip -sohva (eri suunnittelijoita).

VASTINE

Hakijan mukaan asiassa ei ole vastapuolta.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Huonekalujen tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taideteollisuuden tuotteita. Näitä voivat olla esimerkiksi huonekalut tai muut käyttöesineet. Säännöksen luettelo ei ole tyhjentävä, vaan teos voi ilmetä myös muulla tavalla.

Ollakseen tekijänoikeuslain 1 §:ssä suojattu teos taideteollisuuden tuotteen tulee täyttää itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset käytännöllisestä tarkoituserästään huolimatta. Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa taideteollisuuden tuotteen teoskynnys on asetettu varsin korkealle. Tämä johtuu siitä, että taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Lisäksi moniin käyttöesineisiin soveltuu luontevammin mallisuoja. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 87). Tuotteen käyttötarkoituksen ja muodin mahdollisesti ohjatessa esineen muotoa on todennäköistä, että kaksi muotoilijaa toisistaan tietämättä luovat samanlaisen tuotteen.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Luova työ ilmenee tekijän tekemissä valinnoissa työn valmistusprosessin aikana. Luovien valintojen tuloksena syntyvä työ voi ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tässä arvioinnissa keskeinen seikka on kyseisen työn vertailu valmistusprosessin alussa jo olemassa oleviin, samaan tarkoitukseen tarkoitettuihin tuotteisiin. Tuotteiden eroja tarkasteltaessa on arvioitava myös sitä, missä määrin tekijän on ollut mahdollista teh-

dä luovia valintoja ja siten tehdä aikaisemmista tuotteista riittävästi omaperäinen.

Teoksen osa saa tekijänoikeussuojaa, jos se teoksesta erillään tarkasteltuna ylittää teostasoon eli osaa sellaisenaan voidaan pitää ilmauksena tekijänsä henkisestä luomistyöstä. Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan sitä persoonallista ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä esimerkiksi jonkin idean hyödyntämistä.

Euroopan unionin tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeutta huonekaluihin esimerkiksi lausunnossaan TN 2006:9, jossa muun muassa design-huonekalut: Barcelona-tuoli (alkuperäinen suunnittelija Ludvig Mies van der Rohe) ja Panton S -tuoli (alkuperäinen suunnittelija Verner Panton) olivat siinä määrin omaperäisiä, että ne olivat tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja teoksia.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että huonekalut voivat olla tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja teoksia ja saada siten tekijänoikeussuojaa, mutta tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa, ylittyykö teoskynnys kaikkien nyt kyseessä olevien huonekalujen osalta. Kuten tekijänoikeusneuvoston aikaisempi lausuntokäytäntö kuitenkin osoittaa, kaksi hakijan lausuntopyynnössään mainitsemista huonekaluista on katsottu tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitetuiksi teoksiksi.

Tekijän taloudelliset oikeudet

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa tietyn tekijänoikeuslain 2 luvussa mainituin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään teoksen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, muun muassa, kun se, esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Teostason ylittävien huonekalujen kappaleiden valmistaminen, myyminen ja vuokraaminen on alkuperäisten huonekalujen oikeudenhaltijan yksinoikeus ja edellyttää siten oikeudenhaltijan suostumusta.

Tekijänoikeuslaki ei estä huonekalun kappaleen valmistamista, myyntiä tai vuokrausta, mikäli huonekalu ei saa suojaa tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena.

Teoksen kappaleen levittäminen tekijänoikeuslain 19 §:n mukaan

Tekijänoikeuslain 19 §:n 1 momentin mukaan tekijän suostumuksella ensimmäisen kerran Euroopan talousalueella myydyn tai muutoin pysyvästi luovutetun teoksen kappaleen saa levittää edelleen. Vaikka tämä ei tekijänoikeuslain 19 §:n 2 momentin mukaan yleensä koske teoksen saattamista yleisön saataviin vuokraamalla tai siihen rinnastettavalla oikeustoimella, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteen saa myös vuokrata yleisölle. Teoksen tekijällä on oikeus korvaukseen teoksensa kappaleiden lainaamisesta yleisölle, lukuun ottamatta rakennustaitteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteita.

Teoksen – tässä tapauksessa huonekalun – tekijänoikeudenhaltijalla on yksinoikeus päättää teoksensa levittämisestä Euroopan talousalueella. Kun jossain Euroopan talousalueen maassa tekijänoikeudella suojattu huonekalu on sen tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella ensimmäisen kerran myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella, kyseisen huonekalun saa myydä tai muulla tavoin levittää edelleen. Sama koskee samoilla edellytyksillä huonekalusta tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella tehdyn kappaleen luovuttamista. Teoksen tekijänoikeudenhaltija ei tällöin enää voi vedota yksinoikeuteensa ja kieltää kyseisen kappaleen edelleen levitystä. Tekijänoikeus siis sammuu kyseessä olevaan yksittäiseen kappaleeseen – ja ainoastaan siihen kappaleeseen.

Hakija voi näin ollen osana osakeyhtiön liiketoimintaa myydä ja vuokrata asiakkailleen huonekalun tai siitä tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella valmistetun kappaleen, jonka hakija on saanut haltuunsa ostamalla tai muun pysyvän luovutuksen – kuten lahjoituksen – seurauksena, vain jos kyseessä oleva huonekalu tai siitä tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella valmistettu kappale on ensimmäisen kerran luovutettu Euroopan talousalueella alkuperäisen huonekalun tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella.

Hakija tarvitsee tekijänoikeudella suojatun alkuperäisen huonekalun tai siitä tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella valmistetun kappaleen "*kopion*" maahantuomiseksi Euroopan talousalueelle talousalueen ulkopuolelta huonekalun tekijänoikeudenhaltijan suostumuksen, jotta hakija voisi laillisesti myydä tai muuten pysyvästi luovuttaa tai vuokrata huonekalun asiakkailleen valtiossa, jossa kyseinen huonekalu on tekijänoikeudella suojattu.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että vaikka jokin huonekalu ei toisessa valtiossa olisi (enää) tekijänoikeudella suojattu, huonekalu saattaa olla tekijänoikeudella suojattu Suomessa. Suomessa tekijänoikeudella suojatun huonekalun tai siitä ilman tekijänoikeudenhaltijan lupaa valmistetun kappaleen maahantuonti Suomeen sekä vuokraus ja myynti ilman tekijänoikeudenhaltijan lupaa on näin kiellettyä, vaikka toiminta jossain muussa valtiossa, jossa teos ei saa suojaa, olisi sallittua.

Yhteenveto

Tekijänoikeudella suojattuja huonekalujen alkuperäiskappaleita tai niistä tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella valmistettuja kappaleita saa myydä ja vuokrata yleisölle ilman tekijänoikeudenhaltijan suostumusta ja hänelle korvausta suorittamatta. Edellytyksenä on, että alkuperäinen huonekalu tai siitä tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella valmistettu kappale on saatu ostamalla tai muun pysyvän luovutuksen seurauksena ja kyseessä oleva huonekalu tai siitä tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella valmistettu kappale on ensimmäisen kerran luovutettu Euroopan talousalueella alkuperäisen huonekalun tekijänoikeudenhaltijan suostumuksella.

Tekijänoikeudella suojattujen huonekalujen kappaleiden valmistamiseen tarvitaan aina tekijänoikeudenhaltijan suostumus.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Anniina Huttunen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Eija Hinkkala, Satu Kangas, Pirjo Kontkanen, Mari Lampenius, Kirsi-Marja Okkonen, Pekka Pulkkinen, Risto Rytty, Anne Salomaa, Pekka Sipilä, Riikka Tähtivuori ja Markku Uotila.